

Established by
Şinasi TEKİN

THE SOURCES OF ORIENTAL LANGUAGES AND LITERATURES

137

Edited by
Cemal Kafadar & Gönül Alpay Tekin
TURKISH SOURCES CXXXVII

HABİB-İ KARAMÂNÎ

VUŞLATNÂME

Analysis – Facsimile

PART I

By
Mustafa ÖZAĞAÇ

Published at

The Department of Near Eastern Languages and Civilizations
Harvard University
2018

کتابخانه کتب خطی و نثری
تاسیس شده در سال ۱۳۰۰ هجری قمری
شماره ثبت کتابخانه: ۱۳۰۰
آدرس: تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۱۳۰۰
تلفن: ۰۲۱۷۷۷۷۷۷۷
سایت: www.khatam.com

Edited by
Cemal KAFADAR
Gönül Alpay TEKİN

ḤABĪB-İ ḲARAMĀNĪ

VUṢLATNĀME

İnceleme - Tıpkıbasım

Hazırlayan
Mustafa ÖZAĞAÇ

DOĐU DİLLERİ VE EDEBİYATLARININ KAYNAKLARI

137

Yayınlayanlar

Cemal Kafadar & Gönül Alpay Tekin

TÜRKÇE KAYNAKLAR CXXXVII

ḤABĪB-İ KARAMĀNĪ

VUŞLATNĀME

İnceleme – Tıpkıbasım

I. CİLT

Hazırlayan

Mustafa ÖZAĞAÇ

Yayımlandığı yer

Harvard Üniversitesi

Yakındođu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü

2018

THE SOURCES OF ORIENTAL LANGUAGES AND LITERATURES

137

Edited by

Cemal Kafadar & Gönül Alpay Tekin

TURKISH SOURCES CXXXVII

ḤABĪB-İ KARAMĀNĪ

VUŞLATNĀME

Analysis – Facsimile

PART I

By

Mustafa ÖZAĞAÇ

Published at

The Department of Near Eastern Languages and Civilizations

Harvard University

2018

Copyright ©2018 by the Editors

All rights reserved

•

Bütün telif hakları yayınlayanlara aittir.

ŞEN YILDIZ YAY. MATBAACILIK LTD. ŞTİ.

Managing Editor of

THE SOURCES OF ORIENTAL LANGUAGES AND LITERATURES

Günay KUT

•

Composer of the Series

Ozan KOLBAŞ

Library of Congress Catalog Card Number 70-131003

Sevgili babam Ahmet ÖZAĞAÇ'a

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖNSÖZ.....	III
KISALTMALAR LİSTESİ.....	V
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1. VUSLATNÂME YAZARININ KİMLİĞİNİN ARAŞTIRILMASI.....	1
1.1. Habîbî Mahlaslı Şairler Arasında Yazarın Araştırılması.....	1
1.1.1. Habîbî Çelebi.....	2
1.1.2. Habîb Dede (Habîbî; Hasîbî) (ö. 1640-1644).....	2
1.1.3. Habîbî (Hasîbî) (ö. 1044/1643).....	3
1.1.4. Habîbî, Şeyh Seyyid Habîbî İsmâîl Efendi (ö. 1090/1679-1680).....	3
1.1.5. Azerî (Acem) Habîbî.....	5
1.2 Vuslatnâme-i Akşemseddin İsmi İtibariyle Yazarın Araştırılması.....	18
1.2.1 Akşemseddin'in Vuslatnâme'yi Yazma İhtimali.....	19
1.2.2 Akbıyık Şemseddin'in Vuslatnâme'yi Yazma İhtimali.....	31
1.2.3 Vuslatnâme Yazarının Kimliğinin Tespiti: Habîb-i Karamânî.....	33
İKİNCİ BÖLÜM.....	40
2. VUSLATNÂME YAZARI HABÎB-İ KARAMÂNÎ.....	40
2.1 Habîb-i Karamânî'nin Hayatı.....	40
2.2 Habîb-i Karamânî'nin Eserleri.....	42
2.2.1 Habîb-i Karamânî'ye Atfedilen Etvâr-ı Seba (Risâle-i Makâmât-ı Sülûk).....	43
2.2.2 Vuslatnâme.....	51
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	52
3. VUSLATNÂME.....	52
3.1. Vuslat Kavramı: Teorik Arka Plan ve Eserde İşlenişi.....	52
3.2 Vuslatnâme Adını Taşıyan Diğer Eserler.....	57
3.2.1 Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın (d.1703/ ö.1780) Vuslatnâmesi.....	57
3.2.2 Behlül'ün (d.? / ö.?) Vuslatnâmesi.....	58
3.3 Vuslatnâme Karşısında Firaknâmeler.....	60
3.4 Vuslatnâme'nin Temel Meselelerinden Ricâl-i Gayb'ı Anlatan Diğer Edebî Eserler.....	60
3.4.1 Risâletü Ricâli'l-Gayb.....	61
3.4.2 Makâmâtu Hâlât-ı Evliyâ'ullâhi Te'âlâ.....	61
3.5 Vuslatnâme'nin Kaynakları.....	63
3.5.1 Fütühât-ı Mekkiye.....	63
3.5.2 İhyâu Ulûmi'd-Dîn.....	63

3.5.3 Cevâmiü'l-Ulûm.....	64
3.5.4 Gülşen-i Râz.....	64
3.6 Vuslatnâme'nin Nüshası.....	66
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	68
4. ŞEKİL VE MUHTEVA İNCELEMESİ	68
4.1. Şekil İncelemesi.....	68
4.1.1. Nazım Şekilleri.....	68
4.1.2. Vezinler	68
4.1.3. Kafiye ve Redif	69
4.1.4. Dil Özellikleri.....	69
4.1.5. Hikaye Etme.....	70
4.2. Muhteva İncelemesi	70
4.2.1. Din.....	77
4.2.2 Tasavvuf	91
4.2.3 Kozmoloji	98
BEŞİNCİ BÖLÜM	107
VUSLATNÂME'DE SAYILAR.....	107
SONUÇ.....	128
EK-1: 'Varlık Dairesi'ni gösteren tablo.....	130
EK-2: Ayın menzilleri hakkında tablo.	132
EK-3: Gökyüzündeki 300 parlak yıldızın sıralandığı liste.....	134
KAYNAKÇA	145
TIPKIBASIM.....	173

ÖNSÖZ

Vuslatnâme'den ilk olarak Agah Sırrı Levend (ö. 1978) sayesinde haberdar olduk. Ankara TDK Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan *Vuslatnâme* nüshasını o haber vermekteydi. Eser Habîbî mahlası ile yazılmıştı ve tasavvufun Ricâl-i Gayb nazariyesini ele alıyordu. Bu çalışmada öncelikli olarak müellifin kimliğini tespit etmeyi amaçladık.

Birinci bölümde Habîbî mahlası ile eser verdiği bilinen beş şairin *Vuslatnâme*'yi yazmış olma ihtimallerini inceledik. *Vuslatnâme*'yi dil yönüyle inceleyen Dilek Akan Budak, eserin müellifi olarak Azerî Habîbî'yi işaret etmekteydi. Bu yüzden Azerî Habîbî üzerinde özellikle durduk ve eserin onun tarafından yazılmış olamayacağı yönündeki görüşümüzü temellendirmeye çalıştık. Elimizdeki tek nüshanın kapağında ve zahriyesinde *Vuslatnâme-i Akşemseddin* ibaresi bulunmaktadır. Bu sebeple Akşemseddin ve onunla irtibatı olabilecek sûfilerin de *Vuslatnâme*'yi yazma ihtimallerini incelemeye çalıştık. Dikkatimiz Akşemseddin ile sohbet arkadaşı olduğu bilinen Halvetî şeyhi Habîb-i Karamânî'nin üzerine yoğunlaştı. Mahlasını kendi adından türetmiş olabileceği, hayat hikayesinde önemli yeri olan Allah'ı görme isteği, Azerbaycan'da geçirdiği yıllar ve eserdeki sınırlı Azerî dil özellikleri gibi unsurlar olmasa belki Habîb-i Karamânî üzerinde durmayabilirdik. Ancak eser ve Habîb-i Karamânî'nin hayatı arasında bağlantılar kolay kurulmaktaydı. Şeyhi Yahyâ-yı Şîrvânî'nin ve kendisinden sonra gelen halifelerinin eserleri arasında da *Vuslatnâme* bir geçiş eseri gibi görünüyordu. Bu şekilde özetleyebileceğimiz sebeplerden dolayı *Vuslatnâme* yazarının Habîb-i Karamânî olduğuna kanaat getirdik.

İkinci bölümde Habîb-i Karamânî ve eserleri konusunu ele aldık. Tezkirelerde Habîb-i Karamânî'nin *Etvâr-ı Seb'a* adlı bir eserinden bahsediliyordu. Nitekim, bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümü, nr. 1321'de kayıtlı bir *Etvâr-ı Seb'a*, daha önce ona atfedilmişti. Biz bu *Etvâr-ı Seb'a*'nın neden ona ait olamayacağını delillendirmeye çalıştık. Diğer yandan *Vuslatnâme*, Halvetîlik'te bir tür adı da olan *Etvâr-ı Seb'a*'yı içinde barındırmaktadır. Eserin söz konusu kısmında zikredilen unsurları tablolattık.

Üçüncü bölümde 'vuslat' kavramını ve eserde işleniş biçimini ele alarak *Vuslatnâme*'nin teorik arka planını inceledik. *Vuslatnâme*, 'Allah'a vuslat' konusunu merkeze alan bir eserdir. Hz. Mûsâ'nın "Rabbim, bana görün" talebi üzerine kendisine "len terânî" (sen beni göremezsin) cevabı verilmesinden kaynaklanan dertleniş, *Vuslatnâme*'de en çok dile getirilen ve çaresi aranan bir durumdur. Vuslata erebilmek için Ricâl-i Gayb denilen ve halkın gözlerinden saklı bulunan evliyâ zümresini vesile edinmek gerektiği eserde anlatılır. *Vuslatnâme*'de "len terânî" derdinin dermânî için Ricâl-i Gayb'a müracaat edilmektedir.

Dördüncü bölüm şekil ve muhteva incelemesi başlığını taşımaktadır. Bu bölümde şekil unsurlarına kısaca değindikten sonra eserin Ricâl-i Gayb eksenli özetini verdik. Daha sonra *Vuslatnâme*'nin dinî ve tasavvufî içeriği ile kozmolojik meselelerini analiz etmeye çalıştık.

Beşinci bölümde *Vuslatnâme*'nin sayılar temelinde nasıl kurgulandığını görmek istedik. Ricâl-i Gayb eserde 300'ler, 40'lar, 7'ler, 4'ler, 2'ler ve Kutub olarak ele alınmıştır. Bu sayıların kökenleri hakkında yaptığımız araştırmada arkeolojiden astronomiye, mitolojiden tarihe uzanan geniş bir sahada incelemeler yaptık.

Böylece bu kitap "*Habîbî'nin Vuslatnâme Adlı Mesnevîsi Metin-Muhteva-Tahlil*" başlıklı doktora tezimizin gözden geçirilmesi ve "Vuslatnâme'de Sayılar" adlı bölümün eklenmesiyle meydana geldi.

Tezimi baştan sona okuyup değerli katkılarda bulunan hocam Prof. Dr. Gönül Alpay TEKİN'e bu süreçte gösterdiği yoğun emekler için ve özellikle son bölümün yazılmasındaki teşviki ve rehberliğinden dolayı çok teşekkür ederim.

Süreç boyunca çalışmalarımı okuyarak bu kitabın hazırlanmasında pay sahibi olan hocam Prof. Dr. Günay KUT'un çalışma aşkına ve özverisine şahit olmakla hayatımın en önemli derslerinden birini aldım. Kendisine müteşekkirim.

Öncesinde tez danışmanı hocam Dr. Öğretim Üyesi Cemal AKSU'nun nezih rehberliği ve samimi destekleri sayesinde tezime başlamış ve tamamlayabilmişim. Değerli hocama sonsuz teşekkürler ederim.

Halen asistanı bulunduğum Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK'ün ilmî çalışmalara verdiği destekle bahsettiğim çalışmaları gerçekleştirebildiğim için kendisine müteşekkirim. Bölümümüzden hocam Dr. Öğretim Üyesi Bünyamin AYÇİÇEĞİ'ne sorduğum soruları cömertçe cevaplamasından dolayı teşekkür ederim. Dr. Öğretim Üyesi Musa ALAK hocama Ricâl-i Gayb dairesi ile ilgili yazma eserleri araştırırken desteğini esirgemediği için minnettarım. Fakültede oda arkadaşlarım Dr. Osman Sacid ARI ve Adem İRMAK pek çok konuyu kendileriyle müzakere ettiğim ilk kişilerdi, iyi ki varlar. Dr. Öğretim Üyesi Hacı Bayram BAŞER, tasavvufî konular ve özellikle İbn Arabî hakkında kendisine danıştığım dostumdu, hakkımı ödeyemem.

Yazma Eserler Kurumu uzmanı olan üç arkadaşım bu çalışmaya önemli katkılarda bulundu. Uğur ÖZTÜRK daha en başta beni *Vuslatnâme* adlı eserden haberdar etmiş ve tez konusu olarak almamı teşvik etmişti. İsmet İPEK tezin her safhasında destek ve moral verdi, yazdıklarımı okudu. Dr. Göker İNAN ise kendi tez metninde Habîb-i Karamânî ile alakalı kısmı göstererek müellifi tespit etmemizde en büyük katkıyı sağladı. Arkadaşlarıma ayrı ayrı teşekkür ederim. Topkapı Sarayında bulunan Habîb-i Karamânî mektubunu benimle paylaşan ve ufuk açıcı sorularıyla ilmi ilerleten Dr. Öğretim Üyesi Hasan KARATAŞ'a müteşekkirim. Arkadaşım Talha GÜNAYDIN sayesinde bilgisayarla ilgili teknik zorlukların üstünden gelebildim, eksik olmasın. Editörlük safhasındaki emekleri, sabrı ve özverili çalışması için Ozan KOLBAŞ'a minnettarım. Eşim Merve ÖZAĞAÇ'a da bütün süreçlerdeki desteğinden dolayı teşekkür ederim.

Mustafa ÖZAĞAÇ

2018